

Defunding mimovládnych organizácií na Slovensku 2024–2025

Ako štvrtá vláda Roberta Fica systematicky obmedzuje prístup občianskej spoločnosti k verejným zdrojom

15–16 mil. €

Celkový defunding 2024–2025

4 sektory

Ľudské práva · Kultúra · Životné prostredie · Rozvojová pomoc

~400–500 mil. €

Verejné zdroje tečúce do tretieho sektora (východisko)

ČO JE DEFUNDING

Defunding je štátom riadené vedomé znižovanie financovania určeného pre MNO, ktoré sa deje kombináciou rôznych krokov a opatrení s cieľom znížiť prístup všetkých alebo niektorých MNO k verejným zdrojom

KONTEXT

Slovenský neziskový sektor prijíma ročne približne 400–500 miliónov eur z verejných zdrojov — čo predstavuje približne 50 % celkových príjmov. Tento fakt odráža dve desaťročia postupného vývoja smerom k európskemu partnerskému modelu verejného a neziskového sektora. Ficova IV. vláda (od konca 2023) tento trend obrátila prostredníctvom premyslenej, viacnástrojovej stratégie defundingu zameraného na MVO v oblasti ľudských práv, kultúry, životného prostredia a rozvojovej pomoci.

Kľúčové je, že formálne odôvodnenia (fiškálna konsolidácia, procesné reformy) skrývajú skutočný účel: **umlčanie kritických hlasov občianskej spoločnosti a nahradenie nezávislých MVO subjektmi lojálnymi vláde.**

ROZSAH DEFUNDINGU PODĽA SEKTOROV

SEKTOR	ROZSAH A MECHANIZMUS
Ľudské práva (Ministerstvo spravodlivosti)	1,1–1,2 mil. € — výzva 2024 zrušená deň pred prezentáciami; selektívne neprideľovanie kvalitným žiadateľom; ďalších 305 501 € znížením cez selektívny defunding
Kultúra (Fond na podporu umenia)	3,5 mil. € — nová spolitizovaná rada prepísala odporúčania odborných komisií pri 513 projektoch (január–jún 2025); rozpočty schválených projektov boli znížené
Životné prostredie (Zelený vzdelávací fond + LIFE)	5,8 mil. € — MVO administratívne vylúčené zo Zeleného vzdelávacieho fondu (ZVF, ~410 tis. €/rok); štát odmietol spolufinancovať programy EÚ LIFE, čím uniklo ~5 mil. € z EÚ fondov
Rozvojová pomoc (SlovakAid)	4,5–5,5 mil. € — celkový rozpočet výziev SlovakAid znížený; časť presmerovaná na komerčné/podnikateľské subjekty; občianska spoločnosť marginalizovaná v rozhodovaní

AKO BOL DEFUNDING IMPLEMENTOVANÝ — KLÚČOVÉ MECHANIZMY

Zníženie rozpočtov

Administratívne rozhodnutia o zmenšení dotačných obálok — použité v oblastiach rozvojovej spolupráce, životného prostredia (2024–2026) a ľudských právach.

Zrušené výzvy

Náhle, nevysvetlené zrušenie očakávaných grantových kôl — výzva MS SR pre ľudské práva zrušená deň pred plánovanými prezentáciami.

Selektívne rozhodovanie

Ten istý celkový rozpočet prerozdelený menšej, politicky preferovanej skupine príjemcov; kvalitní žiadatelia vylúčení bez adekvátneho odôvodnenia.

Politicizované riadiace orgány	Výberové komisie v kultúre, rozvojovej pomoci a ľudských právach obsadené politicky lojálnymi nominantmi, ktorí ignorujú odporúčania odborných posudzovateľov
Zmeny v pravidlách	Vyhláška č. 129/2024 Z. z. zmenila pravidlá poskytovania dotácií: znížená transparentnosť, zrušenie dvojkolového hodnotenia, oslabené zastúpenie občianskej spoločnosti v rozhodovaní.
Odmietnutie spolufinancovania	Štát odmietol poskytnúť zákonné spolufinancovanie pre projekty EÚ LIFE v oblasti životného prostredia — efektívne zablokoval približne 5 miliónov eur z EÚ fondov pre Slovensko.

DÔSLEDKY A DOPADY

ORGANIZAČNÉ DOPADY

Prepúšťanie zamestnancov: Organizácie znižovali stavy a reštrukturalizovali sa kvôli strate financovania.

Prerušenie programov: Dlhodobé programy ukončené alebo pozastavené; kontinuita prerušená.

Pokles konkurencieschopnosti: Rozvojové MVO strácajú pozíciu v medzinárodných výzvach na financovanie.

Zastrašujúci efekt: Autocenzúra: MVO prestávajú podávať žiadosti v obave z odmietnutia alebo politického obťažovania.

Poškodenie reputácie: Defunding prezentovaný ako dôkaz neefektívnosti MVO, narušenie dôvery verejnosti.

SYSTÉMOVÉ DOPADY

Strata verejnej hodnoty: Znížená ochrana ľudských práv, oslabená ochrana prírody, zrušené kultúrne podujatia, obmedzená humanitárna pomoc.

Strata EÚ fondov: Odmietnutie spolufinancovania štátom znamená, že fondy EÚ LIFE obchádzajú Slovensko — čistá fiskálna strata pre verejné inštitúcie a samosprávy.

Erózia demokracie: Dvadsať rokov budovaného partnerstva občianskej spoločnosti a štátu rozbité; zmenšujúci sa verejný priestor pre nezávislú debatu; zvýšená štátna kontrola verejnej diskusie.

Riziko medzinárodnej izolácie: Klesajúca účasť v rámcoch spolupráce EÚ znižuje pákový efekt Slovenska a prístup k budúcim programom.

REAKCIA OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

Defunding paradoxne galvanizoval občiansku spoločnosť. Kultúrna komunita udržiava permanentný stav pohotovosti, organizuje protesty, pochody a performatívne akcie. Organizácie:

- Podávajú formálne sťažnosti na Generálnu prokuratúru, Najvyšší kontrolný úrad a verejného ochrancu práv
- Diverzifikujú financovanie cez crowdfunding, korporátne partnerstvá a medzinárodné konzorciá
- Budujú medziodvetvové aliancie (akademická sféra, súkromný sektor, medzinárodní partneri)
- Dokumentujú porušenia a publikujú analýzy s cieľom čeliť vládnemu naratívu

KLÚČOVÉ ODPORÚČANIA

ADRESÁT	ODPORÚČANIE
MVO	Udržiavať jednotu a solidaritu; diverzifikovať svoje financovanie cez nové partnerstvá s firmami, využívanie crowdfundingu a účasť v EÚ konzorciách; prioritizovať well-being zamestnancov; zvyšovať viditeľnosť výsledkov, komunikácia
Verejná správa	Obnoviť partnerstvá založené na dôvere; zaviesť viacročné rámce financovania; zvýšiť transparentnosť rozhodovania; opätovne zapojiť občiansku spoločnosť do procesov nastavovania a spravovania dotačných programov a výziev.
Samosprávy	Doplniť financovanie cez transparentné dotačné programy na miestnej úrovni; poskytovanie viacročnej nefinančnej podpory kultúrnym a občianskym organizáciám
EÚ / Európska komisia	Preskúmať samostatné mechanizmy spolufinancovania pre projekty typu LIFE, aby sa ochránili fondy EÚ tam, kde vlády členských štátov blokujú záväzky spolufinancovania